

Auditori Fundació Miró Mallorca
21 de febrer, 18 h
PARRA & PONS CONSTEL·LACIONS DE MIRÓ
LLUÏSA ESPIGOLÉ
I IMMA SANTACREU

Premi Alícia 2022 de l'Acadèmia Catalana de la Música

HÈCTOR PARRA

(Barcelona, 1976)

Constellations per a piano a quatre mans i recitador

ARNAU PONS

(Felanitx, 1965)

«Paraules a les *Constel·lacions* de Joan Miró», escrites per a l'obra *Constellations* d'Hèctor Parra.

‘Constellations’ per a piano a quatre mans i recitador. Selecció: II-V-VIII-XI-XIII-XIV-XVII-XVIII-XIX-XXII-XXIII

- Hèctor Parra, composició
- Arnau Pons, poesia
- Lluïsa Espigolé i Imma Santacreu, piano

Conversa constel·lada moderada per Jaume Reus

- A guisa de particulars creacions, comentaris i descripcions de l'ècfrasi.

El compositor Hèctor Parra, inspirat en la sèrie de pintures *Constel·lacions* de Joan Miró, crea un cicle poètico-musical en col·laboració amb el poeta Arnau Pons i les pianistes Lluïsa Espigolé i Imma Santacreu. Aquest cicle explora les tècniques especials del piano i els poemes de Pons, connectant amb l'univers íntim i històric de Miró, que va crear aquestes obres durant la Guerra Civil i l'exili. La peça evoca la resistència i l'aïllament de l'artista, transformant les emocions profundes en sons i versos.

Selecció de les *Constel·lacions*: II-V-VIII-XI-XIII-XIV-XVII-XVIII-XIX-XXII-XXIII

II. L'escala de l'evasió

© Successió Miró 2025

V. La dona de l'aixella rossa es pentina els cabells a la llum dels astres

© Successió Miró 2025

VIII. Dona i ocell

© Successió Miró 2025

XI. El cant del rossinyol a mitjanit i la pluja matinal

© Successió Miró 2025

XIV. La poeta

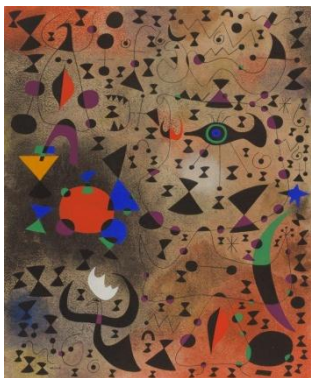
© Successió Miró 2025

XVII. Dones cerclades pel vol d'un ocell

© Successió Miró 2025

XVIII. Dones a la vora del llac amb la superfície irisada per un cigne que passa

© Successió Miró 2025

XIX. L'ocell migrant

© Successió Miró 2025

XXII. El crepuscle rosa acarona el sexe de les dones i dels ocells

© Successió Miró 2025

XXIII. Passa l'ocell diví

© Successió Miró 2025

Notes del compositor Hèctor Parra:

Trobem especialment inspirador el camí artístic que Joan Miró teixeix amb gran tenacitat durant la dècada dels anys trenta, immers dins dels tumultuosos canvis polítics, socials i econòmics que la van caracteritzar. La proclamació de la Segona República, el cop militar del 36, l'horror de la Guerra Civil i l'adveniment del franquisme, un exili de quatre anys i la inevitable fugida de la invasió nazi de França culminen, paradoxalment, en la formidable sèrie de 23 *Constel·lacions* que pinta entre el gener de 1940 i el setembre de 1941.

Prèviament, durant la segona meitat dels anys vint, Miró ja s'havia situat a la punta de llança de les arts plàstiques encapçalant el moviment surrealista pictòric i explorant els abismes interiors de l'ésser, tant amb un traç essencial i prodigiosament inventiu, com amb colors i textures d'una vivacitat sense parió. Es va anticipar en més de dues dècades a la pintura matèrica i a l'expressionisme abstracte nord-americà. Després d'una breu crisi, en certa manera autoinduída pel desig de posar-se contra les cordes tot negant l'aspecte més purament pictòric de la seva activitat, durant la dècada dels anys trenta desenvolupa el seu art fins als límits de l'imaginable.

Però l'adveniment d'una violència política creixent i l'angoixa premonitòria d'una catàstrofe imminent, el porten a desenvolupar les anomenades "pintures salvatges", que se centren de nou en l'ésser humà i en la seva deformitat com a mirall d'aquesta època de tensions extremes. Aquestes pintures culminen en un primer moment en les atordidores miniatures de 1935-36, marcadament figuratives i executades sobre coure o masonita i on un seguit de cossos humans terriblement deformats cohabitaven dins d'un paisatge igualment violentat. Immediatament després trobem un segon clímax en la formidable sèrie de 27 grans pintures sobre masonita de l'estiu del 36, molt més abstracta, brutalista i que anticipa l'*action painting* de gairebé trenta anys. En paraules pròpies de l'artista, aquesta sèrie és un veritable estat límit, un camí sense sortida que el té ocupat a Mont-roig l'estiu del 1936. Aquesta sèrie marcarà el final de la seva activitat i estada a Catalunya, coincidint amb l'inici de la Guerra Civil espanyola i del seu exili a París. Sens dubte, segons Margit Rowell, aquí Miró va "dur i desenvolupar fins al límit la idea de risc absolut en pintura."

Novament a París, i després d'haver abandonat (a contracor) la major part de la seva obra recent a Catalunya i sense perspectives realistes d'un retorn imminent que li permeti de continuar-la sense traumes, Miró es veu obligat a reinventar-se. Primer, a través d'un encàrrec pel Pavelló de la República Espanyola a l'Exposició Internacional de París del 1937: *El Segador*, pintura mural de més de cinc metres d'altura que va fer companyia al *Guernica* de Picasso i que només coneixem per unes poques fotografies en blanc i negre. I tot seguit prossegueix el seu treball a través del nou i punyent realisme de la *Natura morta amb sabatot* i de l'*Autorretrat I* inacabat de 1937-38 – inspirats en els més de noranta nus del natural que dibuixa a l'Académie de la Grande Chaumière. Aquest nou contacte breu i poderós amb la realitat i les formes suggerides pel cos humà li permeten de furgar més endins de l'ésser, d'arrapar-se literalment a la vida per tal de no caure en l'abisme de la depressió propiciada per la duresa d'aquesta època. Paral·lelament, l'artista afirma haver intentat l'evasió més absoluta de tota realitat creant-ne una de nova, amb nous personatges i éssers fantasmagòrics plens de vida i de realitat. L'objectiu és crear éssers humans nous, insuflar-los vida i crear un món nou per a ells.

A continuació deixa París i amb la seva família es trasllada a viure a Varengeville, a la costa normanda, envoltat d'amics artistes, com G. Braque o P. Nelson. Aquest beneficiós contacte amb la natura oxigena de nou la seva obra, que incorpora el traç suggerit pel vol dels ocells sobre la plana (línies que ja no l'abandonaran mai més) i les harmonies de colors ocres dels camps de blat i de colza, així com els blaus-turquesa del mar. Lluny del tumult parisenc, Miró s'obre de nou als misteris i encisos de la nit a través d'un lirisme més tendre i més tràgic a la vegada. Així emergeixen, gairebé màgics, els fons rosats i violetes, o els flaixos engegadors i groguencs que envolten els antropomorfs grotescs i deformats, pintats sobre les rugoses teles de sac de les sèries *Varengeville I i II*: "Que la meua obra brolli de manera tan natural com el cant d'un ocell o la música de Mozart, sense esforç aparent, però llargament meditat i treballat des de l'interior."

Els monstres de la guerra a les portes de la invasió nazi i una creixent penúria material estan més presents que mai en aquestes obres, tan rugoses, esquerpes i modestes en grandària com emocionalment profundes. A partir del gener de 1940, amb l'inici de les *Constel·lacions*, Miró no torna a abordar la pintura a l'oli fins pràcticament al 1944.

Però és precisament en aquests petits formats, i experimentant amb una multitud de tècniques com són l'aiguada, l'aquarel·la i l'oli sobre paper, combinades a les *Constel·lacions*, les tècniques litogràfiques de la *Sèrie Barcelona* i el dibuix a llapis i carbonet que no abandona mai, on Miró culmina el seu camí i aporta al món un model exemplar de tenacitat, de desenvolupament artístic, així com d'integritat humana en un dels moments més obscurs de la nostra història. En paraules de l'artista, "l'important no és acabar una obra concreta, sinó permetre que un dia aquesta obra obri nous camins. Lluny de desitjar una obra acabada, jo veig cada obra com un principi, el terreny fèrtil d'una idea per fructificar. El fet és que les 23 aiguades que conformen la sèrie que uns anys més tard es va acabar coneixent com les *Constel·lacions*, els va elaborar a consciència com si d'un llegat pòstum es tractés. Com afirma Jaume Reus, amb una concentració i una exigència màximes, reflecteixen tant el seu patiment per l'exili forçós i pel seu inesperat retorn a Espanya el juny de 1940, com la seva íntima i imperiosa necessitat d'evadir-se d'aquest laberint infernal. Amb les *Constel·lacions*, Miró porta l'art del segle XX a un dels clímax més singulars.

Entre l'abril de 2020 i el 2023 amb poeta Arnau Pons hem estat immersos en la composició d'un cicle poètico-musical inspirat en les *Constel·lacions*. En companyia de la pianista Imma Santacreu, he explorat al piano –primer de manera improvisada i després fent cristal·litzar una escriptura adaptada– tot un seguit de tècniques especials que fan servir una multitud d'objectes per apropar-nos a una forma melodramàtica sorgida directament de la seva pròpia vivència dels microuniversos suggerits per cada constel·lació, i que pretén instar el públic a viure'ls en primera persona. Així, aquest cicle és un viatge tant al món interior del compositor com al del poeta, els quals exterioritzen la pintura de Miró sota la forma d'un llenç musical i poètic complex: eteri o dens, llis o rugós, delicat o tosc. A les mans de les pianistes Imma Santacreu i Lluïsa Espigolé, el piano es transforma en un instrument gairebé electroacústic. En combinació amb les paraules escrites per Arnau Pons i interpretades en viu per ell mateix, neix un univers complet i suggeridor on els astres s'alineen a cada intervenció sonora, quan les nostres pròpies constel·lacions d'emocions profundes ressonen, al seu torn, en l'univers poètico-musical de l'obra.

Notes del poeta Arnau Pons:

Tal com Joan Miró explica a Georges Raillard en el llibre de converses que vaig editar –traduït al català per Joaquim Sala-Sanahuja– *El color dels meus somnis* (1977), quan va esclatar la Segona Guerra Mundial el 1939, ell es trobava a París amb la seva dona Pilar i la filla Dolors. Encara que al principi de la guerra, a París, no hi passés res, els van aconsellar de refugiar-se a Normandia, on tenien amics i on hi havia un hospital que segurament els protegiria dels bombardeigs. Fou una mala decisió, perquè la guerra no deixa res indemne. Aleshores, van provar de fugir cap a Amèrica amb Josep Lluís Sert, però segons explica Miró ja no quedaven passatges. I va ser així que van decidir de tornar a casa, encara que Franco hagués guanyat la guerra i el futur a Catalunya se'ls presentés ple d'incertesa. Era una decisió temerària, com entrar a la gola del llop. De Normandia van a anar a París amb tren i de París a Perpinyà, amb la nina de la mà de la mare i amb una carpeta que contenia els esbossos de les *Constel·lacions* com a únic equipatge. Van travessar la frontera espanyola plens d'inquietud, ja que era possible que Miró estigués en una llista de sospitosos a causa

de les seves implicacions públiques en favor de la República. Van evitar Barcelona, on la repressió feixista era ferotge, i es van amagar una temporada a pagès, en una masia del gironès. Al cap d'un temps, van fer el salt a Mallorca, on hi havia la mare del pintor i on van poder passar un temps desapercebuts. És en aquest moment, del 1940 al 1941, que Miró crea la sèrie de les *Constel·lacions*, un títol que no s'imposaria sinó tardanament, el 1959, en el moment de l'edició que en va fer Pierre Matisse a Nova York, amb els poemes en prosa d'André Breton.

Aquest rerefons històric i personal ha estat el punt de partida per a la composició del text que acompanya la peça musical per a piano que ha compost Hèctor Parra quan s'ha inspirat en aquest treball de l'artista. Per tant, no hi falten al·lusions ni referències a les matèries, als temes i als objectes que van servir a Miró per crear els seus quadres. També s'ha tingut present l'evasió mental de l'artista en aquells anys i el seu aïllament durant dues guerres seguides, que no només l'obligaren a haver de fugir de França per salvar la vida, sinó també a haver d'anar a viure sota una dictadura feixista i, per tant, de fugir d'una guerra per anar cap a una derrota.

El resultat plàstic d'aquest cicle vitalista de 23 peces s'ha comentat a bastament per part dels crítics. I així, els monstres que obsessionaven el pintor en obres anteriors, de caràcter més primitiu, seran "liquats" per tal de convertir-los en figures buides de tota mena d'horror, gairebé histriòniques o còmiques, que s'exhibeixen impúdicament com a rialles austeres en el si de la depressió de l'artista. Un artista que mira de remuntar la costa de la vida i d'evadir-se de les matances com l'ocell migratori en cerca de contrades de pau.

És així que les confessions gairebé agustinianes, fetes en un recer interior, es tornen constel·lacions que esclaten i tremolen per sobreviure a la foscor de la història.

El fet de ser un escriptor català de Mallorca que m'he hagut de trobar a mi mateix fora de casa, lluny de la meva cultura i de la meva llengua materna, i també el fet d'haver fet amistat amb el poeta Jacques Dupin, que va treballar braç a braç amb el pintor com a mitjancer textual de la seva pintura, m'han servit per intentar meditar sobre la mena d'artista introspectiu i combatiu que va ser Miró.

L'obra conjunta –piano, escriptura, gest– no deixarà mai de ser, al mateix temps, una reflexió sobre la identitat catalana viscuda a contracorrent, com un fet incontrovertible del destí, sense una missió que no sigui la de singularitzar l'home per partida doble: com a part d'una minoria cultural que amb prou feines és coneguda al món, i com a subjecte que se'n separa constantment, per tal de ser qui ha de ser, amb un idioma plàstic propi i inconfusible, lluny de qualsevol forma d'aglutinació col·lectiva.

BIOGRAFIES

Hèctor Parra © Amandine Lauriol

Hèctor Parra, composició

Hèctor Parra és un dels compositors catalans més internacionals. Membre de l'Acadèmia de França a Roma – Vil·la Mèdicis el 2021-22, ha estrenat més d'un centenar d'obres arreu del món, encarregades per institucions com la Philharmonie de Paris, el Museu del Louvre, la Bienal de Munic, la Ruhrtriennale, l'Acadèmia de les Arts de Berlin, El Gran Teatre del Liceu, El Grand Théâtre de Genève, la Philharmonie de Colònia, El Konzerthaus de Vienna o el Museu Guggenheim de Nova York. Ha estrenat vuit òperes a Europa i als Estats Units amb gran èxit de públic i de crítica i que han comptat amb llibrets del escriptors Marie NDiaye, Händl Klaus, Fiston Mwanza Mujilla, Jonathan Littell o Pier Paolo Pasolini/Calixto Bieito. Les posades en escena han anat a càrrec del propi Bieito o de Milo Rau. Gran Premi de l'Académie Charles Cros 2024 pel seu triple CD amb l'òpera *Les Bienveillantes* (B-Records), Premi Opera XXI per la seva setena òpera, *Orgia* (2023), és Premi Nacional de Cultura de Catalunya 2017, Premi de Composició Ernst von Siemens 2011, Donald Aird Memorial 2007 de San Francisco i Premi Tremplin 2005 de l'Ensemble Intercontemporain, entre d'altres. Conjuntament amb el poeta Arnau Pons ha rebut el Premi Alícia 2022 de l'Acadèmia Catalana de la Música per *Les Constellations de Miró*. Publica les seves obres a Durand/Universal Music Publishing Classical i a Tritó. *Website: hectorparra.net*

Arnau Pons © Daniela Rosenfeld

Arnau Pons, poesia

Arnau Pons és escriptor i traductor. En l'àmbit internacional, destaca com a lector de l'obra de Paul Celan, de qui tradueix les *Obres completes*, cosa que li ha valgut el Premio Nacional de Traducción 2015. L'any 2007 va curar els dos volums de *Carrers de frontera. Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana* (IRL), en motiu de la Fira del Llibre de Frankfurt. Ha traduït obres d'autors tan diversos com Jean Bollack, Luiza Neto Jorge, Peter Szondi, Maurice Blanchot, Dino Campana, Hervé Guibert, Marguerite Duras o Walter Benjamin, i ha pensat aquesta activitat en el llibre *La traducció, la vida* (Afers, 2020). Els seus escrits sobre creadors catalans estan aplegats al volum *Amb aquestes mans* Edicions Poncianes, 2021). És autor de l'epíleg a l'edició de Núria Folch de *La mort i la primavera*, de Mercè Rodoreda (Club Editor, 2017). El seu darrer llibre de poemes és *Llum de Ganivet* (Eumo, 2012) i el seu darrer assaig, *Artaud, cruz entre dos rostros* (H&O, 2023).

Lluïsa Espigolé © May Circus

Lluïsa Espigolé, piano

Lluïsa Espigolé és una pianista especialitzada en repertori contemporani, la seva activitat està centrada en la interpretació i estrena d'obres de nova creació com a solista, música de cambra i ensembles, així com en la col·laboració amb projectes interdisciplinaris i d'improvisació lliure. Ha col·laborat amb intèrprets, improvisadors i artistes multimèdia de l'escena experimental als principals festivals i sales d'arreu d'Europa (Internationales Musikfestival Darmstadt, Konzerthaus Wien, Lucerne Festival, Festival Musica Strasbourg, Sound of Stockholm, Harpa Reykjavik, Philharmonie de Luxemburg, etc.). És codirectora artística del cicle Difraccions · Xarxa de Músiques Inusuals arreu del Territori juntament amb Miquel Vich i professora de piano contemporani i música de cambra al Conservatorio Superior de Música de Aragón.

Imma Santacreu © May Circus

Imma Santacreu, piano

Imma Santacreu és una pianista plena de curiositat envers totes les formes d'expressió. Deixebila de M. Jesús Crespo, Pierre Réach i Françoise Thinat, ha actuat en nombroses escenes internacionals, com l'Akademie der Künste de Berlín, Académie de France à Rome-Villa Médicis, Radio France, Instituto Cervantes de París, CDMC/Centro Nacional de Arte Reina Sofía, Palau de la Música Catalana, Festival de Peralada i ha realitzat recitals amb artistes destacats, com Philippe Cuper (clarinet solista de l'Òpera de París), Pere Arquillué o l'escriptora Kaouther Adimi. Ha estat guardonada amb primers premis als concursos internacionals de música de cambra de la UFAM i Léopold Béllan de París. La col·laboració i la recerca conjunta amb el compositor Hèctor Parra en l'àmbit de la creació i de la improvisació germina en les obres *Constellations*, *Life after architecture-Love* i l'obra pedagògica *L'Univers a tocar* (Ed. Boileau, 2022). És professora titular de piano i d'improvisació del Conservatoire Henri Dutilleux de Maisons-Alfort (París) i del Curs Internacional de Música de Canfranc.

Jaume Reus, moderador

Historiador de l'art i gestor cultural. Doctor en història de l'art per la UIB amb la tesi: *Evasió i exili interior en l'obra de Joan Miró: 1939-1945*. Ha estat director del Centre Arts Santa Mònica, Barcelona. Professor del grau de Belles Arts a ADEMA, Palma.